

Stezka po bronzových deskách, bustách a pamětních deskách

Busty, bronzové a pamětní desky jsou jakési pomníky umístěné na litomyšlských domech a budovách, které nám připomínají, jaká slavná osobnost nebo jaká známá událost se s daným místem pojí.

Zastávky:

1. Smetanovo náměstí čp. 84 - Hotel Zlatá Hvězda

Pamětní deska na poslední pobyt Boženy Němcové v Litomyšli. V tomto domě pobývala Božena Němcová (13. 9. - 28. 11. 1861) na sklonku svého života, vydávala zde v Augustově tiskárně knihu, avšak pokročilé stadium rakoviny ji nedovolilo pokračovat ve psaní knihy další.

2. Smetanovo náměstí čp. 81

Reliéf Medvěda: Štukový reliéf s vyobrazením medvěda na domě č. p. 81 připomíná, že v 19. stol. tu stával zájezdní hostinec U černého medvěda.

3. Smetanovo náměstí čp. 70

Bronzová deska č. 6: Na tomto místě stával dům, který patřil od roku 1621 slavnému lékaři a filozofovi Janu Marku Marci z Kronlandu (+1667).

4. Smetanovo náměstí čp. 68

Busta Karla Podhajského: Karel Podhajský kynolog (*1871, +1930).

Pamětní deska Karla Podhajského: v tomto domě se narodil a žil v letech 1871 - 1930 Karel Podhajský, významný český kynolog, myslivec a znalec přírody.

5. Smetanovo náměstí čp. 61

Bronzová deska č. 7: Původně tzv. "Panský dům" Valdštejnů-Vartemberků z konce 18. století, později v majetku rodiny Bedřicha Smetany.

6. Smetanovo náměstí čp. 50-52

Bronzová deska č. 8: Stará radnice s věží z r. 1418 stavebně upravena v 16. a 18. století, kdy byla spojena se sousedním domem. Věž zvýšena o jedno patro po požáru v roce 1814. Autory orloje z roku 1907 jsou František Růžička a Karel Adamec. Od r. 1891 zde byla městská knihovna.

Loket český 59 cm: Míra platná v dobách 1370 - 1763. Zachován jest pouze v Litomyšli, v Praze a Litoměřicích. *Osada města Litomyšle 1938.*

Značka na pilíři označuje výšku vody při katastrofální povodni v roce 1781, která zpusťovala velkou část náměstí.

7. Smetanovo náměstí čp. 45

Bronzová deska č. 9: V tomto domě se v roce 1893 narodil spisovatel Čestmír Jeřábek (+1981).

8. Smetanovo náměstí čp. 30

Pamětní deska: V tomto domě zemřel 20. června 1883 Alois Vojtěch Šmilovský, spisovatel. Odbor. klub, ČSL turistů v Litomyšli

9. Smetanovo náměstí čp. 27

Busta Boženy Němcové: Zde žila v letech 1839-1840 česká spisovatelka Božena Němcová.

Informační cedulka: Na tomto místě stál dům, ve kterém bydlela od srpna 1839 do zimy 1840 spisovatelka Božena Němcová s rodinou. Narodil se jí tu syn Karel.

10. Smetanovo náměstí čp. 25

Bronzová deska č. 10: Zde bydlel v letech 1874-1876 spisovatel Alois Jirásek.

11. Komenského náměstí čp. 402 - Smetanův dům

Bronzová deska č. 2: Na tomto místě stával do roku 1904 slavný Karlov, dějiště litomyšlských vlasteneckých bálů a divadel. Dnešní Smetanův dům byl postaven v roce 1905 a patří k předním dokladům secesního stavebního slohu v Čechách.

12. Bernardka

Pamětní ocelová deska: Z více než sta židů deportovaných v letech 1942 - 1945 z Litomyšle do nacistických lágrů přežila desetina. Zde stála synagoga nacisty zničena a komunisty zbourána.

Synagoga v Litomyšli existovala v první polovině 20. století. Stála v blízkosti dnešního Smetanova domu, na břehu řeky Loučné. Její tehdejší adresa byla Bernardka 298. Rozhodnutí o výstavbě židovského svatostánku padlo v Litomyšli již v roce 1902, avšak kvůli vleklým vyjednáváním byly stavební práce zahájeny až v roce 1909. Synagoga přečkala první světovou válku, při druhé světové válce byla poškozena. Během 50. let 20. století byla přestavěna a sloužila částečně jako skladiště. V roce 1969 byla v souvislosti s výstavbou nového panelového sídliště stržena a na jejím místě vyrostl bytový dům.

13. Komenského náměstí - prostor před Hotelem Dalibor

Bronzová deska č. 11: Zde stával dům čp. 409, v němž se narodil Zdeněk Kopal (1914-1993), astronom, profesor univerzity v Manchesteru, spoluautor map Měsíce pro vesmírné lety Apollo.

Zdeňka Kopala nyní připomíná památník a to právě v místě, kde se nacházel dnes již neexistující Kopalův rodný dům. Jeho půdorys alespoň symbolicky připomíná žlab v dlažbě, do něhož autoři nechali vložit světelný display s elektronicky "běžícím textem" přibližujícím vědci osobnost. Tento "pohyblivý text" však byl v roce 2009 poškozen přívalovým deštěm, a proto byl nahrazen jednodušší statickou variantou.

14. A. Tomíčka čp. 18

Bronzová deska č. 12: Zde žil Antonín Tomíček (1866 - 1935), historik Litomyšlska.

15. Havlíčkova - zadní trakt pošty

Bronzová deska č. 13: Zde stávala od 14. století městská brána, zvaná "Česká". Zbourána byla roku 1835.

16. Smetanovo náměstí čp. 15 - pošta

Pamětní deska: Zde stával profesní dům Českých bratří, v němž bydlel také biskup Jan Augusta.

Pamětní deska: Zde stála do roku 1848 stará pošta, o které vypravuje Alois Jirásek.

17. Jiráskova čp. 11

Bronzová deska č. 41: Zde stával dle tradice sbor Jednoty bratrské, postavený koncem 15. století.

18. Smetanovo náměstí čp. 134

Bronzová deska č.14: Zde se narodil houslista a hudební skladatel Josef Růžička (*1793, +1866).

19. Smetanovo náměstí čp. 123

Bronzová deska č. 15: Zde bývalo od roku 1835 Veselíkovo knihkupectví, místo schůzek obrozenců a spisovatelů 19. století.

20. Smetanovo náměstí čp. 122

Pamětní deska PhMr. Jana Lauba: V tomto domě žil a provozoval lékárnu PhMr. Jan Laub (*1864, +1932), zasloužilý purkmistr města Litomyšl, poslanec českého zemského sněmu a činovník mnoha místních spolků a profesních organizací.

21. Smetanovo náměstí čp. 118

Bronzová deska č. 16: Zde žil MUDr. František Lašek (1872-1947), primář nemocnice, historik a v letech 1919-1941 purkmistr města Litomyšle.

22. Smetanovo náměstí čp. 117

Bronzová deska č. 17: Renesanční pískovcová deska asi ze 16. století znázorňující pernštejnskou erbovní pověst, se znakem Jana z Pernštejna (+1475) a znaky spřízněných rodů z Lomnice a Meziříčí, ze Šternberka a Vartemberka. Deska byla původně na domě čp. 105.

Podrobný popis desky s reliéfem pernštejnské erbovní legendy: Obdélná kamenná deska s raně renesančním reliéfem - vpravo zubr, kterého táhne za kruh v nozdrách muž stojící vlevo. Muž se nad hlavou rozmachuje sekyrou, je oděn do suknice a haleny, na nohou má měkké holínky. Za zubrem vystupuje strom s opadanými větvemi. Spodní část reliéfu vyplňují znaky (pernštejnský se zubří hlavou, pánů z Lomnice s křídlem, šternberský s hvězdou a půlený) na kolčích štítcích. Nad nimi jsou kurentní nápisy.

23. Smetanovo náměstí čp. 113

Bronzová deska č. 18: V tomto domě se narodil profesor místních piaristických škol German President (1790-1865), známý z Jiráskovy "Filosofské historie".

24. Smetanovo náměstí čp. 112

Bronzová deska č. 19: Zde stával dům s arkýřem, ve kterém bydlel v letech 1876 - 1879 Alois Jirásek. Napsal tu "Filosofskou historii".

Busta Terezy Novákové: Tereza Nováková, spisovatelka a buditelka českých žen. Bydlela a tvořila v tomto domě v letech 1887 - 1895.

Busta Jana Voborníka: V tomto domě žil a pracoval v letech 1895 - 1909 Jan Voborník, literární historik.

25. Smetanovo náměstí čp. 111

Bronzová deska č. 20: Třetí litomyšlské bydliště spisovatele Aloise Jiráska v letech 1879-1882.

26. Smetanovo náměstí čp. 110

Bronzová deska č. 21: Vedlejší dům z první poloviny 16. stol. - dílo kameníka Blažka - je vzácnou památkou českého renesančního umění. Byl nazván "U Rytířů" podle stejnojmenné novely Aloise Jiráska.

27. Smetanovo náměstí čp. 108

Bronzová deska č. 22: V tomto domě se v roce 1859 narodil spisovatel Viktor Kamil Jeřábek (+1946).

28. Smetanovo náměstí čp. 107

Bronzová deska č. 24: V letech 1871-1874 zde žil učitel, spisovatel a sběratel přírodnin Josef Kořenský. Roku 1893-1894 podnikl spolu se sládkem Karlem Řezníčkem z Hrubé Skály cestu kolem světa.

29. Smetanovo náměstí čp. 105

Bronzová deska č. 23: Na tomto místě byla roku 1719 zřízena jedna z prvních lékáren v Čechách.

30. Smetanovo náměstí čp. 101

Bronzová deska č. 25: V tomto domě byla obnovena tzv. černá kuchyně asi z poloviny 16. století.

31. Smetanovo náměstí čp. 100

Busta Julia Mařáka: V tomto domě narodil se Julius Mařák (*1832, +1899), český krajinář.

32. Smetanovo náměstí čp. 99

Bronzová deska č. 26: Tento dům patřil Františku Jelínkovi (1783-1856), autorovi prvních česky tištěných dějin Litomyšle.

33. Smetanovo náměstí čp. 91

Busta doktora Františka Braunera: Kdož chceš vděk si vlasti získat přízeň doby nehledej! Dr. Fr. Brauner narodil se zde 22. ledna 1810.

34. Šantovo náměstí - Kapitulní chrám "Povýšení sv. Kříže"

Bronzová deska č. 1: Kapitulní chrám "Povýšení sv. Kříže", součást bývalého augustiniánského kláštera z druhé poloviny 14. století, a barokní budova proboštství, dnes kolegiátní kapituly, postavená v letech 1758-1765. Chrám pozbyl ztrátou kleneb a snížením výšky po požárech v 17. století a dalších stavebních úpravách ryze gotickou podobu. Dle tradice jsou v chrámu pohřbeni zakladatel augustiniánského kláštera, litomyšlský biskup a kancléř Karla IV. Jan ze Středy, a italský barokní stavitel Giovanni Battista Alliprandi. Součástí budovy kolegiátní kapituly je gotická kaple sv. Markéty, dochovaná část někdejšího augustiniánského kláštera. V letech 1657-1665 zde byl děkanem přední historik své doby Tomáš Pešina z Čechorodu. Od roku 1842 působil v budově nynější kolegiátní kapituly vlastenecký kněz Antonín Šanta, známý z Jiráskovy Filosofské historie.

35. Šantovo náměstí čp. 182

Bronzová deska č. 28: Zde se nachází od konce 16. století tiskárna, založená roku 1503. Významnou roli se hrála v národním obrození. V roce 1860 s tiskárnou spolupracoval Jan Neruda. V roce 1861 tu byla vytištěna "Babička" Boženy Němcové.

36. Šantovo náměstí čp. 170

Busta Jana Hillera (*1878, +1927): Zde se narodil 15. května 1978 Jan Hiller, první vzdělavatel Československé obce sokolské.

37. Šantovo náměstí čp. 171

Busta Quida Hodury: Zde se narodil Quido Hodura, univerzitní profesor, PhDr., český jazykovědec (*1879, +1960).

38. Šantovo náměstí čp. 168

Bronzová deska č. 40: Zde žil přírodovědec - entomolog František Klapálek (1863-1919).

39. B. Němcové 177 - Hostinec U Černého orla

První divadelní sál v Litomyšli. V polovině 19. století zde hrál Josef Kajetán Tyl a v r. 1862 poprvé zdejší ochotníci. Alois Jirásek se o tomto sále zmiňuje ve svém F. L. Věku. Za svého působení v Litomyšli zde býval denním hostem spisovatel Z. M. Kuděj, bydlící v posledních letech svého života v sousedním domě č. 176.

40. Toulovcovo náměstí - Kostel Rozeslání sv. Apoštolů

Bronzová deska č. 39: Kostelík "Rozeslání sv. Apoštolů" byl od 14. století součástí špitálu, který r. 1407 bohatě obdaroval litomyšlský měšťan Vavřinec Toulovec z Třemošné, jenž je podle tradice v kostelíku pochován. Původní gotickou stavbu připomíná zazděné okno na východní straně.

41. Toulovcovo náměstí čp. 152

Pamětní deska: V letech 1922-1958 byl farářem Litomyšlského sboru Církve československé husitské Jaromír Metyš, znamenitý hudebník, sbormistr pěveckého spolku Vlastimil a významný představitel kulturního života města.

Pamětní deska: V těchto místech stál již ve 14. století městský špitál. Pozdější špitální budova z poloviny 17. století byla přestavěna v novogotickém slohu v r. 1867 a sloužila především potřebám školství. Od roku 1932 je zde sbor Církve československé husitské.

42. Toulovcovo náměstí čp. 151

Busta M. D. Rettigové: V tomto domě žila a v roce 1845 zemřela Magdalena Dobromila Rettigová, národní buditelka.

43. Fortna (vchod z náměstí Václava Havla)

Bronzová deska č. 30: Fortna, která v 15. století spojovala tzv. Nové, čili "Horní město" se starým "Dolním městem". Schodiště nyní propojuje náměstí Václava Havla s ulicí B. Němcové.

44. Jiráskova čp. 9 - Regionální muzeum v Litomyšli

Bronzová deska č. 31: Museum. Tato budova byla postavena v letech 1714-1719 pro školy piaristického řádu, který do Litomyšle roku 1640 uvedla Frebonie z Pernštejna. Průčelí zdobí socha zakladatele řádu sv. Vojtěcha Kalasánského a řádový znak. Budova sloužila v letech 1719-1723 gymnáziu, původně piaristickému, od r. 1874 státnímu. V období 1802-1849 zde byl filosofický ústav, kde, stejně jako i na gymnáziu, přednášela a studovala řada významných osobností. V letech 1874-1877 a 1882-1888 zde vyučoval Alois Jirásek.

45. Jiráskova - Piaristický kostel

Bronzová deska č. 32: Piaristický chrám "Nalezení sv. Kříže". Byl vystavěn v letech 1714-1722 italským stavitelem Giovannim Battistou Alliprandim a po jeho smrti v r. 1720 dokončen Františkem Maxmiliánem Kaňkou. Vnější i vnitřní sochařská výzdoba je dílem mj. Matyáše Bernarda Brauna a jeho spolupracovníka J. F. Pacáka.

46. Jiráskova ulice čp. 8

Bronzová deska č. 33: Barokní kolej piaristického řádu z r. 1643. 1806-1807 zde byl Jan Evangelista Purkyně, přírodovědec světového významu, 1822-1826 filozof Bonifác Buzek. V letech 1823-1830 zde pobýval Josef Václav Justin Michl, hlavní postava románu Terézy Novákové "Drašar".

Busta P. Františka Ambrože Stříteského (9. 12. 1912 - 16. 12. 1989): Na paměť vzácného člověka, který byl posledním rektorem Piaristické koleje v Litomyšli. V inscenovaném procesu v roce 1950 byl spolu s 23 obviněnými, převážně studenty, odsouzen na 25 let vězení, kde strávil 10 let.

47. Klášterní zahrady

Pamětní deska: Klášterní zahrady obnoveny v roce 2000 městem Litomyšl za starostování Miroslava Brýdla dle návrhu Zdeňka Sendlera, Radko Květa a Václava Babky. Na obnově se podílely firmy Profistav Litomyšl, Grano Skuteč a ARS Jan Vavříň Litomyšl. Sochy jsou dílem Olbrama Zoubka.

Pamětní deska: Entente Florale Europe: Europe competition for tors and villages in bloom 2005. Concours europeen de Villes et villages fleuris.

Pamětní deska: Bronzová replika zkamenělé ryby rodu Osmeroides, uchované v 90 miliónu let staré opuce, pocházející z okolí Litomyšle.

48. Jiráskova čp. 133 - Rodný byt Bedřicha Smetany

Pamětní deska: Zde se narodil Bedřich Smetana, hudební mistr, roku 1824 dne 2. března.

49. Jiráskovo náměstí čp. 134

Bronzová deska č. 35: Zde se narodil Josef Theurer (*1862, +1928), profesor Vysoké školy báňské v Příbrami a významný smetanovský badatel.

50. Jiráskova čp. 3

Bronzová deska č. 28: Červená věž součást opevnění z doby kolem roku 1490. Nazývá se podle zbarvení lámané opuky, z níž byla vystavěna. Na věži je znak Kostků z Postupic.

51. Jiráskovo náměstí čp. 31

Pamětní deska: Mistr Alois Jirásek, za svého působení v Litomyšli v letech 1874 - 1888 bydlel v tomto domě v letech 1882 - 1888.

52. Bří Pátů čp. 132

Pamětní deska: Zde žil a pracoval PhDr. Josef Páta, slavista, profesor Karlovy university v Praze (*27. 8. 1886 v Litomyšli - 24. 6. 1942).

53. T. Novákové čp. 79

Bronzová deska č. 36: Zde bydlela v letech 1879-1887 spisovatelka Teréza Nováková se svou rodinou. Roku 1880 se jí tu narodil syn, pozdější literární historik Arne Novák.

54. T. Novákové čp. 75

Pamětní deska připomíná přínos Ladislava Horáčka městu. Desku navrhl a vytvořil akademický sochař Petr Císařovský. Deska byla slavnostně odhalena 4. září 2021.

55. Zámecká čp. 218

Bronzová deska č. 37: V tomto domě žila od roku 1880 rodina učitele a kulturního pracovníka Romana Nejedlého. Dětská a studentská léta zde prožil jeho syn Zdeněk Nejedlý (1878-1962).

56. Zámecká čp. 496 - ZŠ Zámecká

Bronzová deska č. 38: Bývalá městská reálka z roku 1865. V letech 1877-1882 zde vyučoval Alois Jirásek.

57. Městský hřbitov

Bronzová deska č. 27: Kostel Sv. Anny byl postaven v letech 1670-1672 stavitelem Alfierim. Varhany z roku 1685 zhotovil neznámý mistr z Jevíčka. Kolem kostela byl později zřízen hřbitov.

58. Braunerovo náměstí čp. 211

Bronzová deska č. 5: Zde stávala od 14. století městská brána, zvaná "německá". Zbourána byla roku 1822.

59. Bělidla č.p. 392

Bronzová deska č. 29: Lidový dům, kulturní a společenské středisko, byl vystavěn v letech 1921-1922 za obětavého přispění členů katolických spolků a věřících včetně amerických krajanů. Na organizaci peněžitých sbírek se podílel místní probošt ThDr. Josef Durek.

60. Vodní valy čp. 398

Bronzová deska č. 4: V tomto domě žil MUDr. Bedřich Welz (1866-1922), primář nemocnice, kulturní činník a zakladatel samaritánství ve střední Evropě.

61. Vodní valy čp. 399

Bronzová deska č. 3: Zde žili Viktor Janda (1880-1964), zoolog, profesor Univerzity Karlovy v Praze, a jeho syn Viktor Janda (1925-1996), zoolog, profesor Masarykovy univerzity v Brně, průkopníci v oboru experimentální fyziologie živočichů.

62. Vodní Valy (vedle domu čp. 172)

Zde se nachází relikv původní litomyšlské hradby. Roku 1351 povolil Karel IV. tehdejšímu pánu Litomyšle zdejšímu biskupu Janovi I., aby na opevnění vybíral clo v biskupských městech Litomyšli, Lanškrouně a Ústí nad Orlicí. Výstavba zděných hradeb probíhala také za biskupa Jana II. ze Středy (1354 - 1364) a Alberta ze Šternberka (1364 - 1368).